

HEINZ GUDERIAN:

ERINNERUNGEN EINES SOLDATEN

Welsermühl, Wels, 1951.

A második világháború utáni időszak nyugat-német katonáiróinak munkássága magán viseli azt a törekvést, hogy igazolja a német militarista szellem újjáéledésének létjogosultságát és ezen keresztül a német nép elhivatottságát a Szovjetunió elleni harcra. Ennek megfelelően Nyugat-Németországban nap mint nap jelennek meg olyan sajtótermékek, amelyek az elmúlt háború gyakorlati tapasztalataiból kiindulva, igyekeznek bizonyítani, hogy a háborút nem a német katona, hanem Hitler megalapozatlan hadászati elképzelései következtében veszítették el.

Kitűnő példája ennek Guderian itt ismertetett könyve, amely a német páncélos fegyvernem kialakulásának és a második világháború hadműveleteinek bemutatásán keresztül igyekszik a fenti célt elérni.

Helytelenül járnánk el azonban, ha a könyvet csak ebből a szempontból tanulmányoznánk. Ha Guderian munkáját a katona szemével vizsgáljuk meg, egész sor hasznos következtetést vonhatunk le a német hadászati és hadműveleti vezetésre vonatkozólag. Ez azért jelentős, mert Guderian a német páncélos fegyvernem megteremtőjének, a páncélos és gépesített csapatok alkalmazási elveinek kidolgozása terén úttörőnek tartja az egész nyugati világ. Műveit jelenleg is igen sokan olvassák és így hatást gyakorolnak a páncélos csapatok jövőbeni alkalmazására is.

A második világháborúval foglalkozó hadtörténész számára viszont abból a szempontból figyelemre méltó a könyv, hogy igen sok adatot tartalmaz, amely ezideig általában ismeretlen volt.

Természetesen óva kell mindenkit intenünk attól, hogy a könyvet minden kritika nélkül vegye kezébe és a benne szereplő adatokat, mint egyedül irányadókat kezelje. Nem szabad elfelejtenünk, hogy Guderian is, mint minden más nyugat-német katonáiró igyekszik saját háborús magatartását igazolni és azt bizonyítani, hogy csak ő akarta helyesen, azaz mindig mások voltak azok, akik hibáztak.

A könyv első része a német páncélos csapatok megteremtésével fog-

lalkozik. Guderian saját tapasztalatán keresztül sorolja fel azokat az akadályokat, amellyel az első világháború után a harcokosi híveinek meg kellett küzdeniök. Különösen a lovasság részéről érte őket támadás. Leírja, hogy a hadgyakorlatokon elsősorban gépesített- és páncélos egységek mozgékonyágát igyekeztek bebizonyítani. Ez a technikai alapfeltételek miatt kezdetben komoly nehézségbe ütközött. A fegyvernem fejlődésében 1933-ban, Hitler uralomrajutása után, állt be jelentős változás. Hitler hódító terveinek egyik biztosítékát látta a harcokosokban, ezért különös érdeklődést tanúsított a gépesített fegyverek iránt. Ezt Guderian a következőképpen írja le: „Hitler előtt egy motorkerékpáros lövész menetet, egy páncél elhárító menetet, továbbá a könnyű- és nehézpáncél felderítő kocsik egy-egy menetalakzatát vezettem el. Mozdulataink gyorsága és pontossága nagy hatással volt Hitlerre, aki ismételten felkiáltott: Erre van szükségem! Ez kell nekem!”

A fejlődés következő állomásaként 1935. október 16-át jelölte meg, amikor három páncélos-hadosztályt állítottak fel és a gépesített alakulatokat hadtestekbe szervezték.

A fejezetnek külön érdekessége, hogy a technikai- és az alkalmazási elvek fejlődésének ismertetésén belül bemutatja az egyes német katonai vezetők elképzeléseit is. Különösen sokat foglalkozik Beck tábornokkal, aki mint vezérkari főnök határozottan szemben állt Guderian elképzeléseivel. Míg Beck az első vonalban harcoló gyalogságot támogató fegyverként akarta a harcokosikat alkalmazni, addig Guderian az ellenség védelmének mélységében, a siker kiaknázására akarta azokat bevetni.

Fejtegetéseinek nagy hibája, hogy csak német szempontból vizsgálja a páncélos- és gépesített csapatok fejlődését. Nem tesz említést arról, hogy milyen hatást gyakorolt a külföld pl. az alkalmazási elvek kialakulására és így azt a látszatot kelti, mintha csak Németországban folytak volna kísérletek ezen a téren.

A harmadik fejezet, amelynek a szerző „Hitler a hatalom csúcsán” címet adta, már ismertebb eseményekkel foglalkozik. Első részében a szemtanú hitelességével írja le az 1938-as év eseményeit. Rövid áttekintést ad 1938. februárjában a hadseregben végrehajtott tisztogatási akcióról, amelynek maga a hadügyminiszter, von Blomberg tábornok is áldozatul esett.

Nagyobb helyet szentel az osztrák „Anschluss”-nak, melyben ő maga is jelentős szerepet töltött be. Jellemző, hogy a német csapatok bevonulását diadalmenetnek tünteti fel, amelyben — szerinte — két testvéri nép találkozásának osztatlan lelkesedése nyilvánult meg.

Ennek bizonyítására még Churchill-el is vitába száll, aki emlékiratában a német hadsereg bevonulásáról a következőket írta: „Diadalmasan bevonulni Bécsbe — ez régóta álma volt az osztrák örvezetőnek. Március 12-én szombat estére a bécsi Nemzeti Szocialista Párt fáklvás menetet

tervezett a győztes hősök fogadtatására. A hősök azonban nem jelentek meg. Ezért vállra emelve, az utcákon három zavart bajor katonát kellett végigvinni azok közül a hadtáposok közül, akik vonaton érkeztek, hogy az inváziós hadsereg szállásáról gondoskodjanak. A késedelem oka lassanként kiszivárgott: a német hadigépezet tétovázva csörömpölt át a határon, majd Linz közelében megállásra kényszerült. A kifogástalan idő- és útviszonyok ellenére a harckocsik nagy része felmondta a szolgálatot.”

Guderian ezzel kapcsolatban megjegyzi: „Winston Churchillt nyilván tévesen informálták. Ahogy én tudom, március 12-én nem közlekedtek vonatok Bajorország és Bécs között. A „három zavart bajornak“ tehát légiúton kellett odaérkeznie. A német hadigépezetet Linznél én tartóztattam fel, csupán Hitler fogadtatására és nem más okból. Ellenkező esetben már délután megérkeztünk volna Bécsbe.“

Hasonlóan Ausztria elfoglalásához, a Szudéta-vidék megszállását is ünnepélyes bevonulásnak tünteti fel, ahol a lakosság kitörő lelkesedéssel fogadja Hitlert és a német csapatokat. Természetesen egyik esetben sem tesz említést arról, hogy a német bevonulással egyidőben mind Ausztriában, mind a Szudéta-vidéken megindult az antifasiszta erők ellenállása, amely később igen érzékenyen érintette a német hadsereget.

A megyei fejezet az 1939. év márciusától, Csehszlovákia elfoglalásától, a lengyel hadjárat befejezéséig terjedő időszakot öleli fel. Különösen a lengyelországi hadjárat eseményeit tárgyalja nagy részletességgel, miután a páncélos csapatoknak a szerző által elképzelt alkalmazására itt került először sor.

A lengyel hadjárat előzményeivel kapcsolatban igen érdekes a német hadsereg hangulatáról tett megállapítása: „Nem mentünk könnyű szívvel a háborúba — írja — és nem volt egy tábormok sem, aki a háborút kívánta volna. Az idősebb tisztek és katonák ezrei harcolták végig az első világháborút és tudták mit jelent a háború, különösen ha nem korlátozódni látnak Lengyelországra. Ez a lehetőség pedig fennállt, hiszen Anglia márciusban, a cseh protektorátus megalapítása után, Lengyelország határait garanciát adott.“

A hadjáratban, mint a 19. hadtest parancsnoka vett részt. Pontrólpontra leírja a hadtest hadműveleteit, szeptember 1-én reggel 4.45 perctől, amikor a hadtest átlépte a lengyel határt, egészen a hadjárat befejezéséig.

A hadjárat befejezése után a németek remélték, hogy a Lengyelországban elért gyors győzelemnek politikai kihatásai lesznek és a nyugati hatalmak hajlandónak mutatkoznak ésszerű békét kötni. Azt hitték, — írja Guderian — hogyha ez az eset nem is áll elő, Hitler egy gyors nyugati hadjáratra határozza el magát. Nem számítottak arra, hogy Hitlerben a Szovjetunió elleni ellenséges érzés olyan mély, hogy a kézenfekvő lehetőségeket is figyelmen kívül hagyva, újra két arcvonalas háborút kezdeményez.

Figyelemre méltó, hogy Hitler bizalmatlansága a tábournoki karral szemben ebben az időben igen nagyfokú volt. Guderian pl. megjegyzi, hogy a tisztikar, különösen pedig a tábournoki kar politikai nézeteinek megszilárdítására Berlinben előadássorozatot tartottak, amelyen többek közt Goebbels, Göring és utóljára maga Hitler beszélt.

A három említett előadáson kb. a következő gondolatmenet ismétlődött eléggé egybehangzóan: „A légiőr tábournokai Göring céltudatos vezetése alatt politikailag abszolút megbízhatók; a tengernagyokat szintén Hitler szelleme hatja át, de a hadsereg tábournokai iránt a párt nincs feltétlenül bizalommal.“ Ilyen körülmények között került sor a nyugati hadjárat végrehajtására. A nyugati hadjárat lefolyásával foglalkozó V. fejezet a hadjárat előzményeit és a 19. páncélos hadtest Ardenneknben végrehajtott hadműveleteit tárgyaló része érdemel figyelmes tanulmányozást.

Guderian részletesen ismerteti azokat a terveket, amelyek a hadseregben uralkodó különböző nézeteknek megfelelően kialakultak. Végül a Mannstein és Guderian által közösen kidolgozott tervet fogadták el, amely a páncélos csapatok merész alkalmazására épült. Mannsteinék abban bíztak, hogy Franciaország védelmét az erődítések használata mellett óvatosan és sematikusán fogják vezetni, amelynek sarkpontjai: az első világháborúból Franciaország által levont következtetések, az álló háború tapasztalatai, a tüzérségi tűz túlbecsülése és a mozgékonyág lebecsülése.

Guderian ismét a 19. páncélos hadtestet vezette. Az így kapott részletes leírás a hadműveletekről azért jelentős, mert ez a hadtest hajtotta végre az ardenni áttörést. A maga nemében kiválóan vezetett és végrehajtott előretörés a harcokcsik számára nehezen járható terepen kétségtelenül szép teljesítménynek tekinthető, azonban csak akkor, ha figyelembe vesszük az ellenfél helyzetét is. Később éppen az utóbbi mellőzése következtében általánosítani akarták a harcokcsik ilyen jellegű alkalmazását, amely azonban erős hadsereggel rendelkező ellenfél esetében már kudarcot vallott.

A fejezet másik érdekessége a dünkircheni események leírása. Itt a szerző tagadja azt a feltevést, hogy Hitler a páncélos kötelékek Dünkirchen előtti megállítással jobb esélyeket akart adni Anglia számára a békekötésre, illetve Németország politikáját igyekezett megváltoztatni, hogy kedvező békét köthessen Angliával. Azt állítja, hogy sem akkor, sem később nem akadt olyan adatokra, amelyek alátámasztották volna ezt a feltevést.

Ezzel szemben azt írja, hogy Hitler és mindenekelőtt Göring, a német légifölényt is elegendőnek vélték ahhoz, hogy a brit csapatok elszállítását a tengeren meg tudják akadályozni. Ezt a felfogást súlyos következményekkel járó tévedésnek tartja, ment — úgymond — ha az angol expedíciós hadsereg fogságba esik, Anglia nagyobb hajlandóságot muta-

tott volna egy Hitlerrel való békekötésre. Másrészt ez biztosította volna az esetleges angliai patraszállás sikerét.

A franciaországi hadjárat után beállott helyzet értékelésében Guderian véleménye szemben állt az OKH (Hadsereg főparancsnokság) elközelítésével.

Ő helyesebbnek tartotta volna, ha a francia hadjárat győzelmes befejezése után Németország mindent elkövet az Angliával való békekötés érdekében. Ezt Franciaország közvetítésével képzelte el, mégpedig úgy, hogy a franciáknak felajánlják országuk, gyarmataik és nemzeti függetlenségük sértetlenségét. Ha ez diplomáciai úton nem lett volna lehetséges, egy közös német—olasz északafrikai partraszállással és Málta elfoglalásával gondolta a célt elérni, miután a brit erősítések átszállítása feltétlenül túl későn következett volna be. Véleménye szerint, egy 1940-ben végrehajtott német—olasz északafrikai partraszállás kihatásait az angol kormány nem lett volna képes kiegyensúlyozni.

A könyvnek ez a fejezete több érdekes, eddig kevésbé ismert részletet tartalmaz. Itt tűnik ki a legvilágosabban a szerző igyekezete arra vonatkozólag, hogy igazolja háborús magatartását a nyugati hatalmak előtt. A felelősséget Hitlerre és közvetlen környezetére igyekszik hárítani és magát csak mint egyszerű végrehajtó személyt feltüntetni. Ennek bizonyítására egész sor olyan eseményt mond el, amely fényt vet az akkori Németországban uralkodó helyzetre, a katonai vezetés Hitlerrel szembeni tehetetlenségére és a nemzeti szocialista állam már akkor jelentkező belső válságára.

Ezt követően az emlékirat igen nagy teret szentel a Szovjetunió elleni hadjárat ismertetésének. Guderian az orosz hadjáratral kapcsolatos álláspontját a következőképpen írta le: „Amikor kinyitották előttem Oroszország térképét, nem hittem a szememnek. Valóság lehet az, amit képtelenségnek tartottam? Hitler, aki olyan éles szavakkal bírálta az 1914-es politikai vezetést, amiért nem tudta megakadályozni a kétfrontos háborút, még az Anglia elleni háború befejezése előtt saját elhatározásából Oroszországra akar törni? Önmaga akarja előidézni a két frontos háborút, amelytől valamennyi katonai nyomatókosan intette őt és amelyet maga is oly gyakran minősített hibának? Csalódottságomnak és felháborodásomnak igen nyomatékosan adtam kifejezést és ezzel ismételtlen megleptem mindkét munkatársamat, akik teljesen rabjai voltak az OKH gondolatmenetének és azt válaszolták, hogy Halder, a vezérkari főnök egyik nyilatkozata szerint Oroszországot 8—10 hetes hadjáratban le lehet verni. Az erők három, csaknem egyenlő erejű hadseregcsoportban való bevetése, amelynek szétágazó irányokban kellett volna előnyomulniok az orosz térség messzeségébe, anélkül, hogy világos hadműveleti célt tűztek volna eléjük, szakmai szempontból egyáltalán nem tudott meggyőzni.”

Ez a vélemény azonban cseppet sem befolyásolta Guderian későbbi

magatartását. Mint a 2. páncélos csoport parancsnoka tevékenyen kivette részét a hadjáratból és csak később, a Hitlerrel történt személyes nézeteltérés után kérte felmentését.

A sorsdöntő 1941. június 22-e hajnalán, a fasiszta német hadsereg átlépte a Szovjetunió határát és kezdetét vette a szovjet nép gigantikus küzdelme.

Ettől az időponttól kezdve a szerző — mint a 2. páncélos csoport parancsnoka —, szinte percről percre ismerteti alárendelt egységei vonatkozásában a hadműveleteket, s így világos képet kapunk a német hadsereg katasztrófájának egyes mozzanatairól.

Beszámolója alapján figyelemmel kísérhetjük a Szovjet Hadsereg hősiességét, a szovjet főlény kialakulását és a német hadászati vezetés teljes csődjének bekövetkezését.

A Szovjetunió elleni hadjárat válságainak jelei, — elbeszélése alapján — már a Jelnja körzetében lefolyt harcok időszakában jelentkeztek. Itt merült fel a kérdés először, hogy a tél sürgető közelsége miatt, melyik hadászati irányra helyezték a súlyt. A tábornoki kar Moszkvát tartotta fontosnak, míg Hitler Leningrádot, majd ezután Moszkvát, vagy Ukrajnát.

Hosszas huza-yona után, augusztus 23-án Hitler Ukrajnát és Krímet jelölte meg támadási irányként. Ez az elhatározás Guderian szerint tragikus volt, mert egy téli hadjárat veszélyét rejtette magában. Erre pedig a német hadsereg nem volt felkészülve.

Állítása szerint ő maga személyesen is igyekezett Hitlert józanabb belátásra bírni, ez azonban nem járt sikerrel. Hitler arra hivatkozott, hogy Ukrajna nyersanyag és élelmiszer bázisa létfontosságú a háború folytatása szempontjából, ugyanakkor ez a támadási irány a romániai olajmezők biztosítását is megoldaná.

Így a támadás Ukrajna irányába folytatódott. Az oreli és brjanszki csata, majd Tula és Moszkva térségében lefolyt hadműveletek után tér rá a szerző elbocsátásának körülményeire. Szinte jegyzőkönyvszerűen írja le Hitlerrel lefolyt beszélgetését és annak következményeit, amely egyben képet ad a német hadsereg hangulatáról és állapotáról.

A Szovjetunió elleni hadjárat áttekintése a hadműveletek részletes leírásán kívül számunkra még egyéb szempontból is érdekes.

A közelmúltban bizonyos körökben igen sűrűn emlegették a szovjet technika elmaradottságát és ezen belül az orosz haditechnika hiányosságait. Ezek az emberek állításuk bizonyítására a második világháború példájából indultak ki és elmarasztalták a szovjet fegyvereket a német hadsereg felszerelésével szemben.

Nézzük meg tehát mit ír erről Guderian, mint a páncélos fegyvernem jelenleg is elismert szaktekinélve:

„Igen kellemetlenek voltak számunkra azok a jelentések, melyek az

orosz harcokcsik hatásáról és különösen megváltozott taktikájáról számoltak be. Ekkori elhárító fegyvereink csak különösen kedvező körülmények közt tudtak hatást gyakorolni a T 34-ekre. A „Panzer IV.” rövid 7,5 cm-es ágyújával hátulról kellett megtámadni a T 34-et, hogy a motor-téren át, a motor felett találják el. Művészet volt ágyúcső elé kapni.” Máshol a Minszk, Orel-i harcokat értékelve megjegyzi: „Nagyszámú T 34-es típusú orosz harcokcsi jelent meg, melyek súlyos veszteségeket okoztak páncélosainkban. Harcokcsijaink eddigi fölénye teljesen megszűnt, s a helyzet éppen ellenkezően alakult a továbbiakban. Kilátásaink a gyors, átütő sikerre ezzel odavesztek. E számunkra új helyzetből beszámolót készítettem és elküldtem a hadseregcsoporthoz, melyben világosan kifejtettem a T 34-es előnyeit a mi „Panzer IV”-ünkkel szemben, s levontam belőle a következtetéseket jövőbeli páncélos konstrukcióinkra vonatkozóan.”

„A páncélos fegyvernem fejlődése 1942. januártól 1943 februárig” című fejezetben ismét visszatér erre a problémára. Itt elmondja, hogy a Hadsereg Felfegyverzési Hivatal konstruktőrjei, ipari szakemberei és tisztjei 1941. novemberében felkeresték páncélos hadsereget, hogy a helyszínen és a legújabb háborús tapasztalatok birtokában kidolgozzák azokat a rendszabályokat, amelyek a fölényben levő szovjet T 34-es harcokcsikkal szemben biztosították volna technikai elsőbbségüket.” A front-tapasztalattal rendelkező tiszteknek az az elgondolása, hogy az orosz T 34-es konstrukcióját kell átvenni és ily módon kell a lehető legyorsabban javítani a német páncélos csapatok szerencsétlen helyzetén, a tervezőknél nem talált kedvező fogadtatásra. E téren nem annyira a feltaláló hiúsága volt a döntő tényező, mint inkább az, hogy lehetetlen volt a T 34-es fontos alkatrészeit, különösen alumínium dieselmotorját a kellő gyorsasággal előállítani. Nyersanyaghiány következtében az acélöntésben is hátrébb voltunk az oroszoknál”. Ezért arra a megoldásra jutottak, hogy a már korábban megkezdett konstrukciót a „Tigrist” fejezik be, habár ezzel a problémát korántsem tudták megoldani.

Hasonló beismerésre kényszerül Guderian a Szovjet Hadsereg erkölcsi szilárdságára és harci szellemére vonatkozóan is. Kénytelen állandóan visszatérni a szovjet katona hősiességére és a partizánok haláltmegvető bátorságára.

A könyv következő fejezetében már mint a páncélos csapatok legfőbb felügyelőjét látjuk viszont Guderiant. Ilyen minőségben vett részt az 1943-as év eseményeiben, ebből a szemszögből vizsgálja meg a kurszki csata lefolyását és az 1943-as év második felének vitás hadműveleti kérdéseit.

Külön fejezetet szentel 1944. július 20-a következményeinek, majd mint a német vezérkar főnöke tekinti át a végső összeomlás eseményeit. A keleti hadszíntér 1944—45-ben lefolyt hadműveletein keresztül vezeti el

az olvasót Hitler teljes bukásához, a fasiszta Németország kapitulációjához.

A magyarországi hadműveletek részleteiről itt tesz említést. Ezek leírása nem tartalmaz ugyan olyan adatokat, melyek ne volnának már ismertek előttünk, annál érdekesebbek azonban Horthy személyével kapcsolatos megállapításai.

1944. augusztusban Hitler megbízásából Magyarországra érkezik és Horthyval tárgyalásokat folytat. Az itt szerzett tapasztalatairól így ír: „1944. augusztus végén Hitler Budapestre küldött, hogy a kormányzónak egy levelet átadjak és magatartásáról véleményt alkossak. A budapesti Várban a szokott tisztelettel, udvariasan fogadtak. A kormányzó első szavai, miután helyet foglaltunk, így hangzottak: „Nézze uram! A politikában mindig több vasat kell a tűzben tartani. — Eleget tudtam. Az okos, tapasztalt politikusnak több vasa volt a tűzben, vagy legalább is úgy gondolta, hogy több van. Horthy tengernagy hosszabb ideig és nagyon szeretetreméltóan társalgott velem Magyarország lakosságának kérdéséről, egy olyan országról, amelyben a legkülönbözőbb nemzetiségek évszázadok óta kénytelenek egymás mellett élni. Hangsúlyozta a szoros kapcsolatokat, melyekkel a baráti lengyelek mellett állnak és amelyre Hitler oly kevéssé volt tekintettel. Kérte a Varsó térségében levő magyar lovashadosztályok azonnali visszaküldését.”

„A beszélgetés alapján a sikerült pozitív képet alkotnom és ezt kellett jelentenem Hitlernek. Vörösnek, a magyar vezérkari főnöknek szép szavai sem tudták ezt a benyomást megváltoztatni.”

Később még egyszer visszatér a magyar kérdésre. „Eltekintve saját nehézségeinkről, komoly gondot okozott nekünk a magyarok harci ereje és szövetségi hűsége. Már említettem a magatartást, amelyet Horthy kormányzó Hitlerrel szemben tanúsított. Amennyire érthető volt ez a magatartás magyar szempontból, annyira megbízhatatlan volt német szempontból. A magyar kormányzó az angolszász hatalmakkal való együttműködésben reménykedett. Légiúton kívánt velük összeköttetésbe lépni. Hogy ő erre kísérletet tett-e, vagy az angol—amerikaiak hajlandóak voltak-e vele tárgyalásokba bocsátkozni, nem tudom. Azt viszont tudom, hogy néhány magasrangú magyar katonatiszt átment az ellenséghez; így október 15-én Miklós tábornok, kit mint katonai attasét Berlinből ismertem, Vörös, a magyar vezérkari főnök, aki engem röviddel azelőtt Keletporoszországban meglátogatott, szövetségi hűségéről biztosított és egy autót kapott tőlem ajándékba. Ezzel a kocsival, saját Mercedeszemmellel ment aztán át néhány nappal később az oroszokhoz. A magyarokban már nem lehetett megbízni. Hitler megdöntötte hát Horthy uralmát és Szálasi tette helyébe, egy magyar fasisztát, csekély adottsággal és még kevesebb tetterővel. Ez 1944. október 16-án történt. Ezáltal a magyar-

országi állapotok cseppet sem javultak, de eltűnt a kölcsönös bizalom és rokonszenv szerény maradéka is."

Emlékiratának utolsó fejezete a „Harmadik Birodalom” vezető személyiségeit mutatja be. Hitlert és pártját, Hitler szűkebb környezetét, a kormányzatot, végül a német vezérkart veszi szemügyre.

A második világháború eseményeinek felelevenítése hasznos Guderian könyve alapján. Hasznos a katona, de tanulságos az egyszerű olvasó számára is. Betekintést nyer ezen keresztül a fasiszta Németország boszorkánykonyhájába és megláthatja kik voltak azok, akik élet-halál uraként emberek millióit vitték a vágóhídra.

Sokan feltehetik persze a kérdést, hogy miért éppen Guderianhoz kell fordulnia annak, aki erre kíváncsi? A felelet egyszerű. Nemcsak Guderiant kell olvasni, nemcsak a volt fasiszta katonai vezetők emlékiratait kell tanulmányozni. Ezek olvasása azonban biztosítja azt az előnyt, hogy megismerjük azoknak az embereknek gondolatmenetét, akik igen könnyen ellenfélként kerülhetnek velünk szembe.

Minden hibája ellenére tanulságos olvasmányként ajánlhatjuk tehát mindenki számára ezt a könyvet, aki kellő politikai éleslátással és megfontolással rendelkezik ahhoz, hogy a valótlan el tudja választani az igazságtól.

Tolnay László